

161. *Fraxinus excelsior* L. — Jesion wyniosły

Gatunek europejsko-małoazjatycki. Rośnie prawie w całej Europie, na Kaukazie, w górach Anatolii i w północnym Iranie. Granica zasięgu *F. excelsior* na północy przebiega od norweskiego fiordu Trondheims, przez południową Szwecję i Finlandię, aż do Leningradu. Stąd odchyła się nieco ku południowemu wschodowi, dociera po górny i środkowy bieg Wolgi, a następnie skręca na zachód i omijając południową Ukrainę zbliża się do Morza Czarnego. Od ujścia Dniestru zawraca na wschód i poprzez góry Krymu oraz Kaukazu dociera do Morza Kaspijskiego (Jurkevitsch, Aderiho, 1973, Typy i asociacji jasenowych lesow). Na południu jesion wyniosły występuje na Półwyspie Apenińskim i Bałkańskim, tu jednak z wyjątkiem Peloponezu. Na Półwyspie Pirenejskim znany jest tylko z jego północno-wschodnich części (Kárpáti, 1970, Feddes Repertorium, 81, 1 - 5). Ponadto *F. excelsior* występuje w północnej Turcji oraz w górach Amanus (Kárpáti, l. c.; Yaltirik, 1971, Revue de la Faculté des Sciences Forestières de l'Université d'Istanbul A, 21, 1). Stanowiska tego gatunku wysunięte najdalej na wschód znajdują się w Iranie, gdzie rośnie on w górach nad brzegami Morza Kaspijskiego, aż po Gorgan (Murray, 1968, w Flora Iranica, 52).

W północnej części swego zasięgu *F. excelsior* spotykany jest najczęściej w lasach świerkowo-liściastych, w centralnej części występuje z jodłą, grabem i bukiem, a na południu w lasach grabowych i dębowych (Jurkevitch, Aderiho l. c.). Rośnie niekiedy w warunkach środowiska stepowego. Na mokrych glebach wchodzi w skład drzewostanów olszowych. Przede wszystkim występuje na glebach żyznych, zasobnych w sole mineralne, o odczynie obojętnym lub lekko kwaśnym.

W rozmieszczeniu pionowym *F. excelsior* dochodzi w górach Elburs do wysokości 2200 m n. p. m. (Murray, l. c.), w Turcji w górach Pontyjskich do 2100 m (Yaltirik, l. c.), na Kaukazie do 1800 m (Svoboda, 1955, Lesni dřeviny a jejich porosty, 2), w centralnych Alpach do 1650 m (Hermann, 1956, Flora von Nord- und Mitteleuropa), w Bułgarii w Rodopach do 1450 m, a na Starej Planinie do 1400 m (Fukarek, 1952, Opera Agronomica-foresticae Facultatis, 1, 1).

Mapę ogólnego rozmieszczenia *F. excelsior* opublikował ostatnio Z. E. Kárpáti (l. c.), a dla ZSSR I. D. Jurkevitch i V. S. Aderiho (l. c.).

W Polsce *F. excelsior* jest gatunkiem przechodnim*. Występuje w całym kraju, przeważnie wzdłuż cieków wodnych. Jesion wyniosły odznacza się dużymi wymaganiami siedliskowymi. Najlepiej rośnie na glebach zasobnych, świeżych, średniowilgotnych i wilgotnych, nie znosi natomiast wody stagnującej ani długiego zatapiania. Gatunek ten nie tworzy litych drzewostanów. Występuje w zmieszaniu z innymi drzewami, głównie z *Alnus glutinosa*, a na południu kraju również z *Acer pseudoplatanus*. Najbardziej znane zespoły z udziałem *F. excelsior* na nizinach to: *Circaeo-Alnetum*, *Fraxino-Ulmetum campertris*, niekiedy *Salici-Populetum* oraz *Carici elongatae-Alnetum*, a na pogórzach i w górach *Carici remotae-Fraxinetum*, *Alnetum incanae* oraz *Phyllitido-Aceretum* (Medwecka-Kornaś, 1972, w Szata Roślinna Polski, 1).

W rozmieszczeniu pionowym *F. excelsior* w Polsce najwyżej sięga w Bieszczadach Zachodnich, na zboczach południowych aż po 1168 m n. p. m., a na zboczach północnych po 700 - 800 m (Jasiewicz,

* Zagęszczenie stanowisk *F. excelsior* na Śląsku jest wynikiem dokładnych badań florystycznych przeprowadzonych w ostatnim piętnastoleciu przez J. Mądalskiego oraz jego współpracowników.

1970, Monogr. Bot., 20), w Tatrach i w Beskidzie Niskim występuje do wysokości około 1000 m (Pawłowski, 1972, w Szata Roślinna Polski, 2; Berdau, 1890, Botanika leśna), w Gorce do 745 m, a być może nawet do 800 m (Kornaś, 1957, Monogr. Bot., 5).

Mapa rozmieszczenia *F. excelsior* w Polsce nie była do tej pory opracowana, a jedynie T. Włoczewski w roku 1939 opublikował mapkę rozmieszczenia drzewostanów z jesionem panującym w warstwie drzew (Las Polski, 19, 4).

This is an European and Asia Minor species. It grows almost throughout Europe, on the Caucasus, in the mountains of Anatolia and in northern Iran. The northern limit of the species range runs from the Norwegian fiord Trondheims, through southern Sweden and Finland, to Leningrad. From there the limit deviates somewhat to the southeast, reaches the upper and middle Volga and then turns westwards, avoiding southern Ukraine and approaches the Black Sea. From the mouth of the Dniestr river it turns eastwards and through the mountains of Crimea and the Caucasus reaches the Caspian sea (Jurkevitch, Aderiho, 1973, Typy i asociacji jasenowych lesov). In the south ash occurs on the Apenine and Balkan peninsulas, but excluding the Peloponesus. On the Iberian Peninsula it is known only from its northeastern part (Kárpáti, 1970, Feddes Repertorium, 81, 1 - 5). Besides *F. excelsior* occurs in northern Turkey and in the Amanus Mts. (Kárpáti, l. c.; Yaltirik, 1971, Revue de la Faculté des Sciences Forestières de l'Université d'Istanbul, A, 21, 1). Stands of this species reach as far east as Iran where the tree grows in the mountains on the shores of the Caspian Sea, up till Gorgan (Murray, 1968, in Flora Iranica, 52).

In the northern part of its range *F. excelsior* is most commonly found in the spruce-broadleaf forests, while in the central part it occurs together with fir, hornbeam and beech and in the south in hornbeam and oak forests (Jurkevitch, Aderiho, l. c.). It grows sometimes in the conditions of a steppe environment. On moist soils it enters the composition of alder stands. It primarily occurs on fertile soils rich in mineral salts and with a neutral or slightly acid pH.

In its vertical distribution *F. excelsior* attains in the Elburs Mts. 2200 m elevation (Murray, l. c.), in Turkey in the Pontian Mts. 2100 m (Yaltirik, l. c.), in the Caucasus 1800 m (Svoboda, 1955, Lesni dřeviny a jejich porosty, 2), in Central Alps 1650 m (Hermann, 1956, Flora von Nord- und Mitteleuropa), in Bulgaria in the Rhodopy Mts. 1450 m and on Stara Planina 1400 m (Fukarek, 1952, Opera Agronomica-foresticae Facultatis, 1, 1).

A map of general distribution of *F. excelsior* has been published recently by Z. E. Kárpáti (l. c.), and for the USSR by I. D. Jurkevitch and V. S. Aderiho (l. c.).

In Poland *F. excelsior* is a transitory species*. It occurs throughout the country, usually along water runs. It is rather demanding as regards the site. It grows best on rich dryish, medium moist or moist soils, and does not sustain stagnant water or prolonged flooding. This species does not form pure stands. It occurs together with other tree species, primarily with *Alnus glutinosa* and in the south of the country also with *Acer pseudoplatanus*. The best known associations in the lowlands with the participation of *F. excelsior* are *Circaeo-Alnetum*, *Fraxino-Ulmetum campestris* and sometimes *Salici-Populetum* and *Carici elongatae-Alnetum*, while in the mountains it participates in the associations *Carici remotae-Fraxinetum*, *Alnetum incanae* and *Phyllitido-Aceretum* (Medwecka-Kornaś, 1972, in Szata Roślinna Polski, 1).

In vertical distribution *F. excelsior* attains in Poland its highest elevations in Western Bieszczady, on the southern slopes to 1168 m and on northern slopes to 700 - 800 m (Jasiewicz, 1970, Monogr. Bot., 20); in the Tatras and the Low Beskid it occurs as high up as 1000 m (Pawłowski, 1972, in Szata Roślinna Polski, 2; Berdau, 1890, Botanika leśna), in Gorce up to 747 m and possibly even to 800 m (Kornaś, 1957, Monogr. Bot., 5).

A map of distribution of *F. excelsior* in Poland has not been prepared so far, and only Włoczewski in 1939 has published a map of distribution of stands in which ash dominates in the forest canopy (Las Polski, 19, 4).

* The greater number of *F. excelsior* stands in Silesia is the result of accurate floristic studies conducted over the last 15 years by J. Mądalski and his co-workers in that region.

Европейско-малоазиатский вид. Растет почти по всей Европе, на Кавказе, в горах Анатолии и в северном Иране. Граница ареала на севере проходит от Тронхеймс-фьорда (Норвегия) через южную Швецию и южную Финляндию до Ленинграда. Здесь она несколько отклоняется к юго-востоку, идет по верхнему и среднему течению Волги, после чего уходит на запад и, обогнув Южную Украину, приближается к Черному морю. От устья Днестра поворачивает на восток и через горы Крыма и Кавказа достигает до Каспийского моря (Юркевич, Адерихо, 1973, Типы и ассоциации ясеневых лесов). На юге ясень великолепный представлен на Апеннинской и Балканском полуостровах, однако за исключением Пелопоннеса. На Пиренейском полуострове известен только в его северо-восточной части (Kárpáti, 1970, Feddes Repertorium, 81, 1 - 5). Кроме того, вид этот встречается в Северной Турции и в горах Аманус (Kárpáti, l. c.; Yaltirik, 1971, Revue de la Faculté des Sciences Forestières de l'Université d'Istanbul, A, 21, 1). Наиболее выдвинутые на восток местонахождения этого вида находятся в Иране, где он растет в горах над берегами Каспийского моря — до Горгана (Murray, 1968, Flora Iranica, 52).

В северной части своего ареала чаще всего встречается в елово-лиственных лесах, в центральной части — растет вместе с пихтой, грабом и буком, а на юге — в грабовых и дубовых лесах (Юркевич, Адерихо, l. c.). Иногда встречается в условиях степных местообитаний. На мокрых почвах входит в состав ольховых древостоев. Преимущественно растет на плодородных почвах, богатых минеральными солями с рН нейтральным или слабо кислым.

В высоту ясень великолепный поднимается в горах Эльбруса до 2200 м над ур. м. (Murray, l. c.), в Турции — в Понтийских горах — до 2100 м (Yaltirik, l. c.) на Кавказе — до 1800 м (Svoboda, 1955, Lesni dřeviny a jejich porosty, 2), в центральных Альпах — до 1650 м (Hermann, 1956, Flora von Nord- und Mitteleuropa), в Болгарии — в Родопах — до 1450 м, а на Старой Планине — до 1400 м (Fukarek, 1952, Opera Agronomica-foresticae Facultatis, 1, 1).

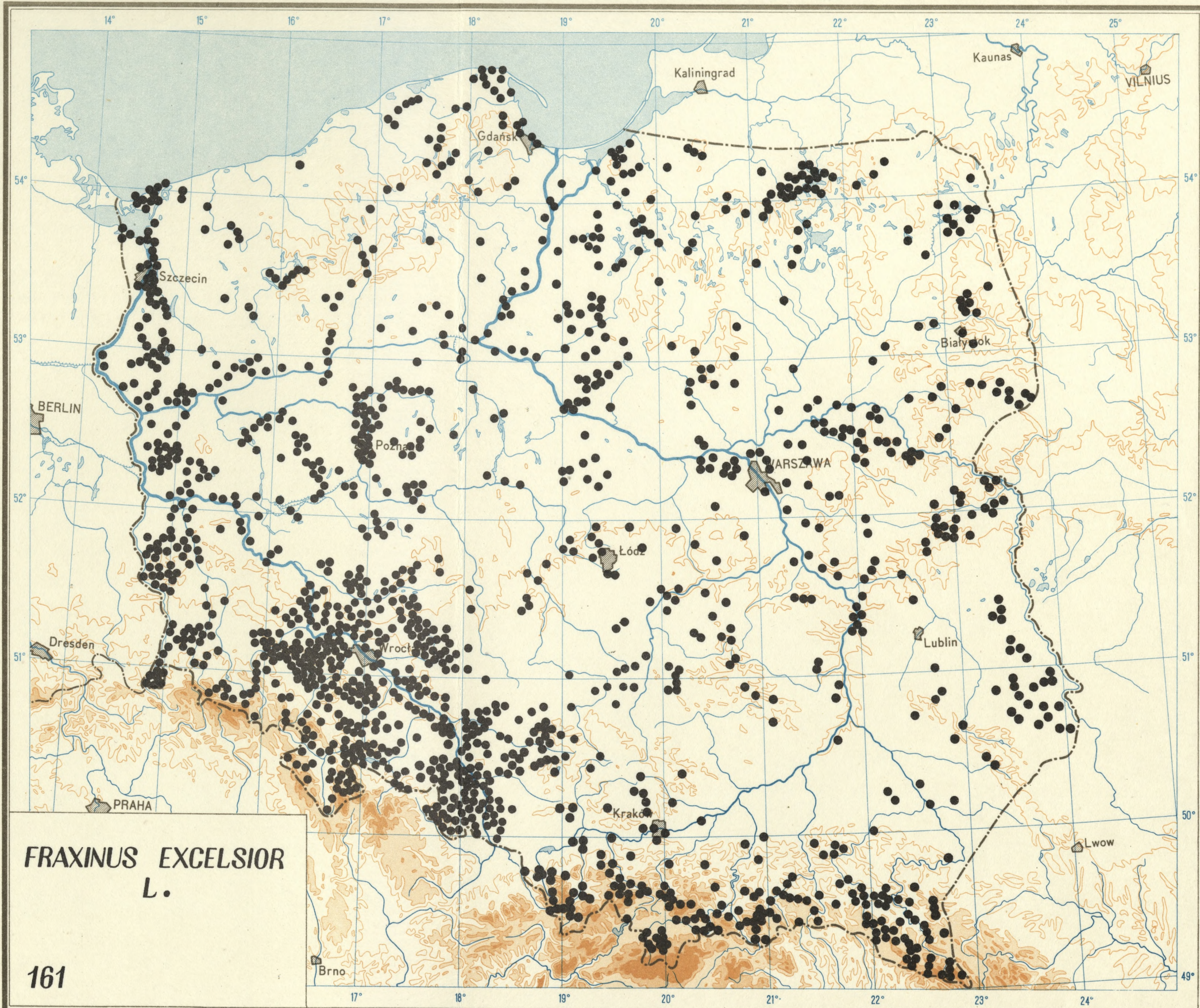
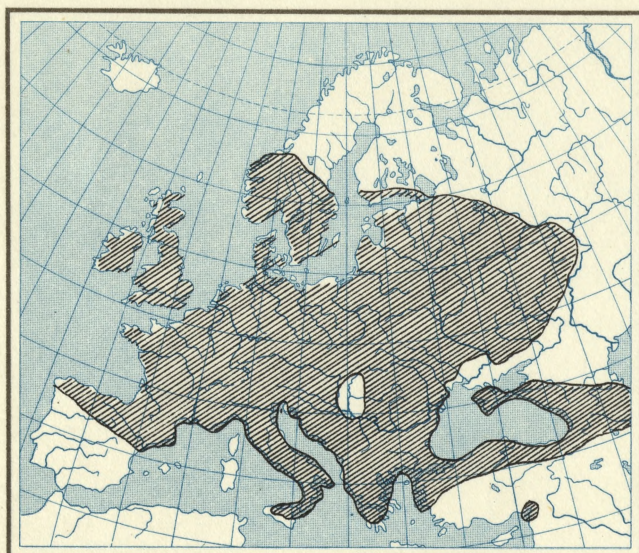
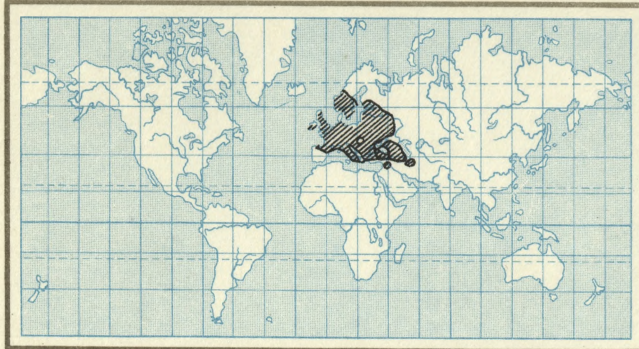
Недавно опубликованы карты: общего распространения (Kárpáti, l. c.) и для СССР (Юркевич, Адерихо, l. c.).

В Польше является проходным видом*. Произрастает по всей стране, преимущественно вдоль речных долин. Отличается большой требовательностью к условиям среды. Лучше всего развивается на богатых, свежих, среднеувлажненных и увлажненных почвах, не перенося в то время застойных вод и длительного затопления. Вид этот не образует сплошных древостоев, а растет вместе с другими деревьями, главным образом с *Alnus glutinosa*, а на юге также с *Acer pseudoplatanus*. Наиболее известны сообщества с участием ясеня великолепного в низинах: *Circaeo-Alnetum*, *Fraxino-Ulmetum campestre*, иногда *Salici-Populetum*, *Carici elongatae-Alnetum*, а на взгорьях и в горах *Carici remotae-Fraxinetum*, *Alnetum incanae* и *Phyllitido-Aceretum* (Medwecka-Kornaś, 1972, w Szata Roślinna Polski, 1).

Если говорить о вертикальном распространении *F. excelsior* то он поднимается в Польше выше всего в Западных Бещадах: на южных склонах до 1168 м над ур. м., на северных — до 700 - 800 м (Jasiewicz, 1970, Monogr. Bot., 20); в Татрах и в Низких Бескидах встречается примерно до 1000 м (Pawłowski, 1972, Szata Roślinna Polski, 2; Berdau, 1890, Botanika leśna), в Горцах — до 745 м, а может быть, до 800 м (Kornaś, 1957, Monogr. Bot., 5).

Карта распространения *F. excelsior* в Польши до сих пор не составлялась; была опубликована только карта размещения древостоев с господством ясеня в древесном ярусе (Włoczewski, 1939, Las Polski, 19, 4).

* Сгущение местонахождений *F. excelsior* в Силезии является результатом детальных флористических исследований, проведенных за последние 15 лет Я. Мондальским и его сотрудниками.

FRAXINUS EXCELSIOR
L.
161

FRAXINUS
EXCELSIOR
L.

181

Das Verbreitungsgebiet der Farnen in Mitteleuropa. Die Verbreitung der Farnen in Mitteleuropa. Die Verbreitung der Farnen in Mitteleuropa.

Das Verbreitungsgebiet der Farnen in Mitteleuropa. Die Verbreitung der Farnen in Mitteleuropa. Die Verbreitung der Farnen in Mitteleuropa.

Das Verbreitungsgebiet der Farnen in Mitteleuropa. Die Verbreitung der Farnen in Mitteleuropa. Die Verbreitung der Farnen in Mitteleuropa.